

DOR:

احساس امنیت و توسعه گردشگری در مناطق مرزی اورامانات (مطالعه موردی: شهرستان پاوه)

زنیره نصری^۱ | فرزاد رستمی^۲ | قدرت احمدیان^۳

چکیده

با توجه به اینکه در جهان معاصر، گردشگری به عنوان یکی از مهم‌ترین راهبردها در برنامه‌ریزی برای توسعه کشورها محسوب می‌گردد؛ شناسایی عوامل تأثیرگذار در جهت توسعه گردشگری بسیار حائز اهمیت می‌باشد. با توجه به اهمیت دیگر شاخص‌ها و مؤلفه‌های تأثیرگذار در زمینه جذب و توسعه گردشگری، تمرکز پژوهش حاضر بر احساس امنیت و بسترهای تحقق و تقویت آن در شهرستان پاوه است. چرا که امنیت و مهمتر از آن احساس امنیت با توجه به رابطه تنگاتنگی که با گردشگری دارند، به عنوان مهمترین فاکتور و ضرورتی اساسی در تدوین استراتژی‌های توسعه گردشگری محسوب می‌شود. بنابراین، هدف نوشتار حاضر فراتر از تحلیل رابطه بین احساس امنیت و توسعه گردشگری، درصدد ارائه راهبردها و راهکارهایی است که منجر به تقویت و ایجاد احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری شود. در این راستا مقاله حاضر بر اساس روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و روش پیمایشی و ابزار مصاحبه (نیمه ساختار یافته و هدفمند) که جامعه آماری آن ۳۰ نفر از نخبگان و متخصصین شهر پاوه بود، به دنبال پاسخ به این سؤال است که بسترها و زمینه‌های تحقق احساس امنیت اجتماعی منتهی به توسعه گردشگری در منطقه مرزی پاوه چگونه حاصل می‌گردد. طبق یافته‌های تحقیق تأکید و تقویت زمینه‌ها و بسترها و سرمایه‌های فرهنگی چون برگزاری آیین‌ها مراسمات بومی-محلی، آداب و رسوم، موسیقی و فولکلور، زبان و گویش، تمدن کهن منطقه و بازگویی تاریخ شفاهی آن، باورهای مردمی، اشاعه قصه‌های عامیانه، جشن‌ها (جشن نوروز، جشن انار) سرمایه‌های نمادین، سنت‌های هنری و نمایشی، علوم و فنون، فرهنگ غنی و مسالمت آمیز منطقه و بازهای بومی محلی، همراه با خروج‌های اثرگذار خود بستر اجتماعی امنیت سازی جهت تقویت و تحقق احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری در شهرستان پاوه محسوب می‌شد.

کلیدواژه‌ها: احساس امنیت؛ توسعه گردشگری؛ مناطق مرزی؛ اورامانات، پاوه.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل دانشگاه رازی

۲. نویسنده مسئول: استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی

f.rostami1361@gmail.com

۳. دانشیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی

مقدمه و بیان مسئله

گردشگری بزرگترین و پررونق‌ترین صنعت جهان است، انتظار می‌رود که در قرن بیست و یکم نیز این صنعت پیشتاز بوده و سیر صعودی آن ادامه یابد. یکی از مواردی که می‌بایست در گردشگری قویاً مورد تأکید قرار گیرد، امنیت و احساس امنیت می‌باشد و از مسائل بسیار مهمی است که گردشگران را به نقاط مختلف دنیا جلب می‌کند. دوام این صنعت در مقاصد گردشگری در گرو وجود امنیت است و اختلال در سازوکار آن موجب ناامنی مقصد می‌شود. در واقع امنیت و گردشگری دو مقوله وابسته به یکدیگر در ارتباط تنگاتنگ در مناسبات داخلی و خارجی هستند که در تعامل دوجانبه هم می‌توانند تأثیر افزایشی بر هم داشته باشند و هم تأثیر کاهشی. به این معنا که افزایش (یا کاهش) امنیت، باعث رونق (یا رکود) گردشگری خواهد شد و بالعکس، بنابراین گردشگری ارتباط مستقیم با مقوله امنیت است. بنابراین با توجه به شرایط خاص مناطق مرزی که همواره با کمبود امکانات و سرمایه گذاری‌های مناسب مواجه است، توجه به حفظ امنیت و احساس امنیت و تقویت آن در جهت جذب و توسعه گردشگری در این مناطق بسیار حائز اهمیت می‌باشد. چرا که افزایش احساس امنیت ذیل امنیت اجتماعی در جامعه مذکور می‌تواند منجر به توسعه همه ابعاد جامعه از ثبات اقتصادی گرفته؛ تا ماندگاری جمعیت، عدالت اجتماعی، اقتصادی و حراست از منابع طبیعی و انسانی شود. در واقع با برنامه‌ریزی و سیاستگذاری مناسب جهت تقویت و توسعه آن می‌توان از درآمد ناشی از آن در توسعه اقتصادی- اجتماعی مناطق مرزی سود جست. امروزه کشورهای جهان سوم و برخی دیگر از کشورها هستند که با وجود منابع، ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های زیاد انسانی و مادی، به دلیل نوعی عقب‌ماندن از نگاه جامع به منابع و بسترهای اقتصاد توریسم از این عنصر ثروت ساز و توسعه محور فاصله گرفته‌اند. ایران از جمله کشورهایی است که در زمینه صنعت گردشگری انواع پتانسیل‌ها و شاخص‌های تعیین کننده و فرصت آفرین را داراست. گرچه کشور ما در مسیر رو به رشد صنعت توریسم قرار دارد، اما در مقایسه با کشورهای همسایه و کشورهای دیگر که ظرفیت‌های تاریخی و فرهنگی ما را ندارند، جایگاه مناسب خود را نیافته است و همچنان موانع و تنگناهای زیادی در عدم توسعه صنعت توریسم در کشور مشاهده می‌شود. از جمله مناطقی که در دسته‌بندی مورد اشاره به لحاظ

بهره‌مندی از ظرفیت‌های گردشگری قرار می‌گیرد، استان «کرمانشاه» است که این مهم در صورت مدیریت کارآمد این قابلیت را خواهد داشت که مبنایی برای توسعه منطقه گردد. اگرچه بخش اعظم جغرافیای استان کرمانشاه ظرفیت‌های توسعه گردشگری را دارا است، اما در مقاله مذکور با توجه به موضوع و مسأله تحقیق، تحلیل مقوله گردشگری در «اورامانات» با تأکید بر شهرستان «پاوه» مورد اشاره قرار می‌گیرد. پاوه در شمال غربی استان کرمانشاه واقع شده و به طور کلی یک جغرافیای بکر در کشور محسوب می‌شود. بهره‌مندی از جاذبه‌ها، ظرفیت‌های متعدد و متکثر فرهنگی، تاریخی و طبیعی منحصر به فرد باعث شده شهرستان پاوه جزو مناطق کلیدی و بی‌همتا در جذب توسعه پایدار و صنعت گردشگری استان کرمانشاه و طور کلی در پهنه جغرافیایی ایران قرار گیرد. با این حال با وجود این پتانسیل‌ها و ظرفیت‌ها، صنعت گردشگری جایگاه واقعی و مناسبی در روندهای مربوط به توسعه در اورامانات خصوصاً در شهرستان پاوه ندارد و در کل با نوعی توسعه نیافتگی و شکنندگی توسعه مواجه است. اگرچه طی سال‌های اخیر، برخی زیرساخت‌های گردشگری و بوم‌گردی مورد توجه قرار گرفته و نسبت به گذشته تفاوت‌های محسوسی پدیدار شده و همه چیز بصورت نسبی برای سرمایه‌گذاری‌ها مهیا است، اما در این مناطق شاهد مزایای صنعت گردشگری نیستیم. قرار گرفتن استان کرمانشاه در خط مقدم ۸ سال جنگ با عراق و تبعات سیاسی و امنیتی آن، فرآیند ناامنی و بی‌ثباتی در مرزهای کشور همسایه، تحولات گاه و بیگاه گروه‌های معاند و ضد انقلاب، شکل‌گیری فرآیند رادیکالیسم مذهبی در مرزهای غربی و ... باعث پیوند و ارتباط وثیق بین امنیت و گردشگری در استان کرمانشاه و به صورت خاص منطقه مرزی شهرستان پاوه شده است. بررسی آمارها و مستندات مرتبط به فرآیند گردشگری در منطقه نیز نشان دهنده این است که در کنار مشکلات و تنگناهای اقتصادی، فرهنگی، زیرساختی و امنیتی، این مناطق به دلیل کمبود امکانات و عدم سرمایه‌گذاری‌های مناسب، وجود دیدگاه کمی‌گرایانه نسبت به توسعه با پدیده‌هایی چون قاچاق کالا و کشیده شدن مرز نشینان به فعالیت‌های غیر قانونی مواجه است که ناشی از فقر و بیکاری و کمبود امکاناتی است که بر اثر عدم توجه به مناطق مرزی به وجود آمده است. همه این مشکلات با خود نبود احساس امنیت را به همراه دارند که در نهایت مانع جذب توسعه صنعت گردشگری در این شهرستان می‌شود. در هر صورت اگر بخواهیم که شهرستان پاوه به عنوان موتور محرک توسعه چه در سطح

استان و چه در سطح منطقه عمل کند، نیازمند تقویت امنیت و احساس امنیت در جهت جذب و توسعه صنعت گردشگری است.

پژوهش حاضر به دنبال این موضوع نیست که در شهرستان پاوه اثبات نماید امنیت وجود دارد یا ندارد، بلکه با توجه به اینکه نگاه پژوهش حاضر تجویزی است، مبانی امنیت نه تنها در این منطقه، بلکه در تمام نقاط جهان لازمه توسعه گردشگری محسوب می‌شود. بنابراین هدف نوشتار حاضر فراتر از تحلیل رابطه بین احساس امنیت و توسعه گردشگری، در صدد ارائه راهبردهایی است که منجر به تقویت و ایجاد احساس امنیت هم برای جامعه مقصد (جامعه محلی) و هم برای گردشگران و در نهایت توسعه گردشگری شود.

لذا این ضرورت همواره احساس شده که بررسی و تحلیل ریشه‌ها، بسترها و زمینه‌های تحقق احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری در حوزه‌های مختلف عملیاتی گردد؛ در اینجا یکی از مبانی توسعه گردشگری در منطقه پاوه و اورامانات یعنی احساس امنیت اجتماعی - فرهنگی مورد بررسی قرار خواهد گرفت و این سؤال مطرح می‌گردد که بسترها و زمینه‌های تحقق احساس امنیت (اجتماعی) منتهی به توسعه گردشگری در مناطق مرزی اورامانات با تأکید بر شهرستان پاوه چگونه حاصل می‌گردد. برای پاسخ به سؤال فوق محورهایی از جمله احساس امنیت اجتماعی و بررسی شاخص‌ها و مؤلفه‌های اثرگذار آن، روش پژوهش، معرفی شهرستان پاوه به عنوان محدوده مورد مطالعه و در نتیجه تجزیه و تحلیل داده‌های مصاحبه مورد بررسی قرار گرفته است.

پیشینه پژوهش

«نقش جاذبه‌های گردشگری شهرستان پاوه در توسعه گردشگری منطقه» عنوان دیگری است که توسط حاجی کریمی، فروزان ابراهیمی و یونس آزادی به نگارش درآمده است. این پژوهش که با هدف بررسی نقش جاذبه‌های گردشگری صورت گرفته، به این نتایج دست یافت که شهرستان پاوه با دارا بودن جاذبه‌های گردشگری فراوان می‌تواند هر ساله پذیرایی گردشگران بسیاری از اقصی نقاط کشور و دنیا باشد. ولی متأسفانه با دارا بودن این پتانسیل‌ها در جذب گردشگر و توسعه گردشگری موفق نبوده است. در این راستا به مشکلات و تنگناهای گردشگری چون نامناسب بودن راه‌های دسترسی به شهرستان، ناکافی بودن تبلیغات در خصوص آشنایی مردم

با جاذبه‌های گردشگری، کمبود امکانات اقامتی و خدمات رفاهی در شهرستان، کمبود بروشورهای تبلیغاتی متناسب با هر سایت گردشگری، فعال نبودن آژانس‌های گردشگری جهت جذب گردشگر) اشاره شد.

جعفر هزارجریبی در مقاله‌ای با عنوان «احساس امنیت از منظر توسعه‌ی گردشگری» به بررسی توسعه‌ی گردشگری می‌پردازد که هدف شناخت میزان احساس امنیت و تعاملات مردم با گردشگران بوده است و نتایج حاکی از آن است که بین احساس امنیت و گردشگری رابطه‌ی مثبت و مستقیمی وجود دارد؛ به عبارتی هرچه مقدار احساس امنیت گردشگران افزایش یابد، به همان اندازه تمایل آنها به اقامت در ایران و حتی سفرهای مجدد بیشتر است.

در مقاله‌ای تحت عنوان «نقش امنیت در توسعه گردشگری» که توسط سید اسکندر صیدایی و زهرا هدایتی مقدم نوشته شده است، نویسندگان به نقش امنیت در توسعه گردشگری پرداخته‌اند و معتقد هستند که میان گردشگری، ثبات، توسعه و امنیت رابطه تعریف شده وجود دارد. آنان اذعان داشتند که از مهمترین عوامل مؤثر در صنعت توریسم در هر کشور میزان امنیت یا میزان احساس امنیت گردشگران در آن کشور است. بنابراین گام اول در بهبود صنعت توریسم در ایران را برقراری و تضمین امنیت فراگیر هم در بعد خارجی و هم در بعد داخلی و ملی آن می‌دانند. نویسندگان همچنین دولت‌ها، برنامه‌ریزی، هویت فرهنگی، عوامل سیاسی و اداری و شبکه‌ی راه‌ها را به عنوان عناصر تأثیرگذار در امنیت جهانگردان می‌دانند.

"نقش امنیت اجتماعی و فرهنگی در توسعه گردشگری (مطالعه موردی شهرستان رشت)" اثر دیگری است که توسط سیده مریم پورسید و سید علی پور فیکویی به نگارش درآمده است. هدف نویسندگان از مقاله حاضر، بررسی وضعیت امنیت اجتماعی و فرهنگی به منظور تأثیر آن در توسعه‌ی گردشگری شهرستان رشت، ارائه، راهکارهای مناسب برای ارتقای سطح امنیت و لزوم توجه بیشتر به مقوله امنیت گردشگری در این منطقه است. نتایج تحقیقات آنها نشان داد که وجود امنیت اجتماعی و فرهنگی در این شهرستان باعث رونق و توسعه‌ی گردشگری در این منطقه خواهد شد. این مقاله نیز این فرضیه را تأیید کرد که بین توسعه‌ی گردشگری و امنیت در شهرستان رشت رابطه معناداری وجود دارد.

مقاله «رابطه امنیت و توسعه گردشگری روستایی (مطالعه موردی مناطق مرزی اورامانات)» نوشته رحمت میرزایی، به بررسی تاثیر متقابل امنیت و توسعه گردشگری در منطقه مرزی اورامانات استان کرمانشاه می پردازد. در این مقاله هدف بر آن است که جایگاه و اهمیت واقعی امنیت در توسعه گردشگری روستایی منطقه مشخص و سپس با ارائه آماری از اشتغال، مثال های بارز اهمیت آن را در رشد و توسعه پایدار گردشگری مشخص شود. یافته های تحقیق، بر اساس آمار ورود گردشگران به منطقه و اشتغال در بخشهای مختلف گردشگری، نشان می دهد که توسعه گردشگری روستایی در منطقه باعث ورود گردشگران و افزایش اشتغال شده است و این نشان می دهد که سرمایه گذاری در بخش گردشگری روستایی صورت گرفته است.

پژوهش دیگر تحت عنوان "اعتماد و احساس امنیت در مناطق مرزی استان کرمانشاه (پاوه و جوانرود)" توسط فرزاد رستمی و سمیرا رستمی نگارش شده است. نویسندگان با توجه به بررسی ارتباط میان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت در دو شهرستان مذکور به این نتایج دست یافتند که رابطه مثبت و معناداری میان سرمایه اجتماعی با احساس امنیت در دو شهرستان مذکور وجود دارد. بر این اساس هراندازه سرمایه اجتماعی تقویت گردد، احساس امنیت در ابعاد مختلف آن افزایش می یابد و بالعکس.

به طور کلی باید گفت اگرچه مقالاتی درباره جاذبه های گردشگری در مناطق مرزی اورامانات و رابطه امنیت و توسعه گردشگری و مشکلات و تنگناهای گردشگری صورت گرفته شده اما به نظر می رسد تاکنون پژوهشی درباره احساس امنیت و توسعه گردشگری در شهرستان پاوه و تقویت و تحقق احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری صورت نگرفته است و این خود نوآوری محسوب می شود.

چارچوب نظری: احساس امنیت اجتماعی

حوزه های مطالعاتی احساس امنیت

احساس امنیت اجتماعی در حوزه های مطالعاتی و نظریات مختلفی چون حوزه های جامعه شناسی و مکاتب آن، حوزه مطالعات نوین امنیتی و نظریه های روانشناسی اجتماعی بررسی شده است. هرکدام از این حوزه های مطالعاتی به جنبه هایی از این موضوع پرداخته بودند که به نظر می

رسد صرف تفاوت‌ها، تکمیل‌کننده هم خواهند بود و نقاط ضعف یکدیگر را رفع کنند. البته شاید اشتراکاتی بین آن مشاهده شود. مثلاً حوزه مطالعات نوین امنیت در قالب رویکرد اجتماعی مدرن و حوزه مطالعات جامعه‌شناختی که به زمینه‌ها و بسترهای اجتماعی و حفظ و تکامل الگوهای سنتی برای تقویت احساس امنیت اشاره کرده بودند. در هر صورت برای جلوگیری از پراکندگی و سردرگمی در بحث بررسی چارچوب نظری، پژوهش حاضر بیشتر بر حوزه مطالعات نوین امنیتی در قالب رویکرد مدرن اجتماعی تمرکز دارد.

حوزه مطالعات امنیتی

رویکرد و مطالعات امنیتی با تمرکز بر کاستی‌های رویکرد سنتی در تبیین امنیت عینی و ذهنی (احساس امنیت) رویکرد اجتماعی را در تبیین امنیت مورد توجه قرار داد. این رویکرد با تمرکز بر بسترهای درونی و اجتماعی هر گونه تفکیک بین جامعه و دولت که عامل ناامنی و احساس آن برای مردم بوده نفی کرد و بر عکس اعتقاد دارد که در شرایط مناسبات دو سویه بین مردم و دولت است که امنیت تولید و مبنای توسعه همه جانبه و پایدار قرار می‌گیرد. در این رویکرد رضایت عمومی از شرایط اجتماعی- فرهنگی- اقتصادی است که امنیت و احساس امنیت را برای افراد جامعه تولید می‌کند (بیات، ۱۳۸۸: ۱۳۲).

رویکرد اجتماعی مدرن به امنیت

رویکرد جدید امنیت با توجه به زمینه‌ها و بسترهای اجتماعی و فرهنگی تعریف می‌شود. این رویکرد بر حفظ وضعیت مساعد برای حفظ هویت اجتماعی، سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی تأکید دارد. این نوع نگاه به امنیت با تعابیری چون «امنیت اجتماعی شده» و «امنیت جامعه محور» بیان می‌شوند و از این منظر امنیت از درون جامعه می‌جوشد (حیدری ساریان، ۱۳۹۶: ۵۰). این رویکرد با توجه به اینکه بعد ذهنی امنیت را نیز در بر می‌گیرد، دارای ابعادی چون بعد رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای می‌باشد که این ابعاد را می‌توان اینگونه شرح داد:

الف- بعد رفتاری: کلیه عوامل و متغیرهای مربوط به افراد در درون نظام اجتماعی و تعاملات میان آنها را در بر می‌گیرد که شاخص‌هایی چون صداقت و همدلی و همبستگی، تولید و حفظ نظم اجتماعی و قواعد مشترک را دارا است.

ب- بعد ساختاری: در این بعد از نظم اجتماعی به سازمان‌ها، نهادها، مؤسسات، مقررات، باورها، قوانین و ارزش‌های حاکم بر جامعه؛ هماهنگی بخش‌های مختلف نظام اجتماعی، مشارکت دادن جامعه محلی، استراتژی‌ها و روش‌های تنظیم بخش و تولید نظم اجتماعی تأکید می‌شود.

ج- بعد زمینه‌ای: شامل شرایط و عوامل محیطی، تاریخی، فرهنگی و تمدنی یک کشور می‌باشد که زمینه ساز بروز یا ایجاد عوامل ساختاری و رفتاری امنیت در یک جامعه می‌شود (بیات، ۱۳۸۸: ۲۴-۲۳).

جدول ۱. شاخص‌های بعد زمینه‌ای منبع: (بیات ۱۳۸۸: ۲۴)

سرمایه اجتماعی با شاخص‌های اعتماد متقابل و مشارکت عمومی	سرمایه‌های فرهنگی تمدن و تجارب تاریخی جامعه
ذهنیت روانشناختی و ادبیات زندگی اجتماعی	زیر ساخت‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی تولید و حفظ امنیت، فرصت‌ها و مزیت‌های اقتصادی و سیاسی

نظریه پردازان رویکرد اجتماعی به امنیت و احساس امنیت

باری بوزان^۱

بوزان، امنیت اجتماعی را با قابلیت‌ها و توانمندی‌های یک جامعه در راستای حفظ الگوهای سنتی، زبان، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف ملی شاخص‌سازی کرده و از این نگاه حفاظت از عناصر اصلی انسجام اجتماعی جامعه را شرط تحقق امنیت برای بقا و تداوم جامعه می‌داند (فرزانه، ۱۳۹۵: ۲۲). در مجموع تهدیداتی که امنیت اجتماعی را به خطر می‌اندازند، زمانی روی می‌دهند که جامعه به این نتیجه دست یابد که در شرایطی خاص، هویت آنها مورد تعرض و خطر واقع شده است. عواملی که می‌توانند هویت یک جامعه را تهدید کنند، ممکن است از آزادی بیان تا مداخله در قابلیت‌های آن برای ابراز و بیان خود، تنوع داشته باشند. به عقیده بوزان این عوامل ممکن است مشتمل بر مواردی همچون ممنوعیت به کارگیری زبان، نام و لباس‌ها؛ بستن مکان‌های آموزشی، دینی و تبعید باشد (باپیری، کمریگی، درویشی، ۱۳۹۴: ۷۹).

1. Barry Bozan

«ال ویور»

ال ویور امنیت اجتماعی را به توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی خود در برابر شرایط متحول و تهدیدات واقعی یا احتمالی مربوط می‌داند. ویور بر ارتباط نزدیک میان هویت، جامعه و امنیت تأکید دارد و خاطر نشان می‌سازد جامعه امنیت هویتش را جست و جو می‌کند (Watson, 8:2005).

جدول ۲. ویور و امنیت اجتماعی منبع: بیات، ۱۳۸۸: ۳۵

حفظ الگوهای سنتی (زبان، فرهنگ، هویت و آداب و رسوم)	ارتباط نزدیک میان هویت، جامعه و امنیت
زیر ساختار محکم هنجارها و ارزش‌ها	تاثیر گذاری گروه‌های قومی و مذهبی
ثبات اجتماعی جامعه	هویت مشترک

۳-۲-۳- مولار ۲

به نظر مولار، امنیت اجتماعی مقوله ای است که افراد و دولت به همراه یکدیگر در تامین آن سهیم و شریک هستند و از این رو، به تدریج و همگام یا غیر قابل تفکیک شدن دولت و جامعه از یکدیگر، در خصوص ناامنی آن دو، مصداق پیدا می‌کند. مولار تأکید دارد که امنیت اجتماعی را می‌توان به عنوان یک مفهوم فرضی برای هر جمع انسانی به کار برد و آن را عبارت می‌داند از قابلیت حفظ شرایط داخلی برای تکامل الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، انجمن‌ها، مذهب، هویت ملی و رسوم. بدین ترتیب امنیت جوامع آشکارا با امنیت سیاسی پیوند دارد، اما مجزا از آن است. زیرا امنیت اجتماعی به بقای گروه‌هایی توجه دارد که به جهت اشتراک اعضای آن در اندیشه، احساس و اعمال، کلیت یکپارچه‌ای را تشکیل می‌دهند که از آن به عنوان هویت یاد می‌شود (شفیعی فینی، ۱۳۸۸: ۲۷).

شاخصه‌ها و متغیرهای موثر بر احساس امنیت اجتماعی

با توجه به اینکه چارچوب نظری پژوهش که احساس امنیت ذیل امنیت اجتماعی بود، این مقوله با توجه به ابعاد رویکرد اجتماعی مدرن و حوزه مطالعات نوین به امنیت و احساس امنیت و

1. Olw Weaver
2. Moller

نظریه پردازان آن (بوزان، ویور، مولار) که در شاخص‌های خود از جمله حفظ و تکامل الگوهای سنتی، هویت اجتماعی مشترک، نظم و انسجام اجتماعی، مشارکت و.. اشتراک نظر داشتند، می‌توان به شاخص‌ها و متغیرهای اثرگذار بر احساس امنیت دست پیدا کرد.

تأمین رفاه اجتماعی و بعد ساختاری

اولین عنصر تأثیرگذار در احساس امنیت بحث تأمین اجتماعی است. امروزه بحث تأمین اجتماعی افراد جامعه در مقابل فراز و نشیب‌های اجتماعی جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است و بسیاری معتقد هستند که یکی از شاخص‌ها و شرایط توسعه یافتگی هر جامعه و دولتی به توانمندی آن‌ها در زمینه افزایش رضایتمندی اجتماعی و در نهایت به تأمین رفاه برمی‌گردد. به نظر می‌رسد تقویت و اجرای ابعاد زمینه‌های اجتماعی همچون بعد رفتاری، ساختاری و زمینه‌ای می‌تواند عاملی باشد برای تقویت و تأمین رفاه اجتماعی شهروندان و جامعه محلی. بنابراین زمانی که شهروندان در محیط زندگی خود در شاخص‌هایی که به آن اشاره خواهد شد، احساس امنیت کنند، بهتر و مؤثرتر می‌توانند در زمینه تقویت بسترهای اجتماعی و فرهنگی خود البته با مشارکت و همکاری، عمل کنند و راه را برای توسعه جامعه محلی خود هموار نمایند. هرچه حوزه تأمین اجتماعی گسترده‌تر باشد اطمینان خاطر و آسایش روانی جامعه بالاتر می‌رود و به همین میزان احساس ناامنی کاهش پیدا می‌کند (منبع: اطلاعات نگارندگان).

نظم، ثبات و انسجام اجتماعی

در یک نگاه کلی می‌توان یک جامعه دارای نظم و ثبات و امنیت بالا را دارای وضعیتی دانست که در آن نسبت معقولی بین خواسته‌های شهروندان از یک سو و کارآمدی نظام سیاسی از سوی دیگر وجود داشته باشد. چرا که در این تلقی از امنیت و نظم، شکاف بین خواسته‌ها و داشته‌ها بسیار مهم و معنا دار است. در این صورت از مهمترین شاخص‌های یک جامعه دارای نظم و امنیت را می‌توان در کارآمدی که نیاز به (حکمرانی خوب که شامل دولت، جامعه مدنی و افراد گروهها)، رضایتمندی، اعتماد و مشارکت اجتماعی و تقویت ابعاد رفتاری و ساختاری جستجو کرد که که عامل تأثیرگذاری بر تقویت احساس امنیت اجتماعی خواهد بود.

سرمایه اجتماعی

یکی از عواملی که در احساس امنیت به ویژه احساس امنیت اجتماعی می‌تواند نقش مهمی بازی کند، سرمایه اجتماعی است. در واقع از سرمایه‌های مهم هر جامعه سرمایه اجتماعی است که از مؤلفه‌های مؤثر در توسعه و ثبات آن کشور محسوب می‌شود؛ سرمایه‌ای که زیر بنای توسعه فرهنگی، اقتصادی و سیاسی یک کشور است (فروغی ابری، طلایی، ۱۳۹۳: ۱۵۶). ابعاد سرمایه اجتماعی شامل بعد شناختی (اعتماد اجتماعی، هنجارهای اجتماعی، پنداشت‌ها) و بعد ساختاری (شبکه‌های اجتماعی، ارتباطات اجتماعی) تعیین گردید. هر یک از آنها با شاخصه‌های خود در بالا رفتن رضایت‌مندی و احساس امنیت و توسعه اجتماعی و فرهنگی نقش به‌سزایی دارند (دلاور، جهانتاب، ۱۳۹۰: ۳۶). از طرف دیگر سرمایه اجتماعی یعنی قانون‌گرایی، دوستی، اعتماد، مشارکت مدنی، تشکیل نهادهای مدنی، نهادهای دوستدار محیط زیست، راه‌اندازی حزب، راه‌اندازی بنیادهای خیریه، همکاری، همیاری، مدارا، و قبول اینکه دیگران حق دارند متفاوت از ما بیندیشند، متفاوت از ما بپوشند و متفاوت از ما زندگی کنند. نشاط، شادی، سرود محلی، سرود ملی، رقص‌های قومی، موسیقی قومی، آواز قومی همه و همه سرمایه اجتماعی هستند. سرمایه اجتماعی در واقع آن چیزی است که ما را به هم گره می‌زند و ما را کنار هم نگه می‌دارد (رنانی، ۱۳۹۸).

سرمایه‌های فرهنگی و حفاظت از الگوهای سنتی

از دیگر عوامل مؤثر بر تقویت احساس امنیت که در پژوهش حاضر بیشتر بر آن تأکید گردیده و مبنای کار قرار گرفته است، بحث سرمایه‌های فرهنگی در جوامع است. عواملی همواره بر فرهنگ تأثیر می‌گذارند، این عوامل می‌توانند باعث پویایی، ادامه حیات و تثبیت یک فرهنگ شوند یا بالعکس انحطاط و مرگ یک فرهنگ را به دنبال داشته باشند که یا مربوط به عوامل ذاتی به خود فرهنگ، عوامل درونی (مربوط به جامعه‌ای که یک فرهنگ در آن وجود دارد) هستند یا مربوط به عوامل بیرونی (بیرون از مرزهای جغرافیایی). (باقرنیا، احمدیان، ۱۳۹۳: ۲۵). پس در وهله اول حفاظت، تقویت و تکامل الگوهای سنتی (هویت، آداب و رسوم) که بوزان، ویور و مولار نیز به آن تأکید داشتند، امری ضروری به نظر می‌رسد. چرا که امنیت و احساس امنیت نیازمند یک بستر رشد و زایش است و این امر میسر نیست جز در پرتو سرمایه‌های فرهنگی.

جدول ۳. سرمایه‌های فرهنگی امنیت ساز (منبع: اطلاعات نگارندگان)

معماری و بافت های سنتی	موسیقی و رقص های محلی
سرمایه نمادین	جشنواره های فرهنگی
اشاعه عقاید و باورها	آداب و رسوم لباس ونحوه پوشش
حفظ فرهنگ و هويت جامعه	حفظ زبان وادبيات
مشاهير و بزرگان ادبي وعلمي	صنایع دستی
آگاهی از تاریخ و گذشته و بازنگری آن	

نامبرده شده در تأمین امنیت و احساس امنیت اجتماعی و فرهنگی غیر مستقیم نقش مهمی ایفا می کنند و به صورت پنهان ریشه های فرهنگ اجتماع را تحت تاثیر قرار می دهند. بنابراین ایجاد و تقویت احساس امنیت اجتماعی ذیل تقویت و توجه به سرمایه های فرهنگی و حفظ الگوهای سنتی، خود زمینه ساز دیگر مؤلفه های مؤثر بر این احساس از جمله شاخصه های انسجام و همبستگی اجتماعی، اعتماد و مشارکت اجتماعی، هويت مشترک، در بستر جامعه می شود. البته با مشارکت و همراهی جامعه و دولت، اعتماد متقابل بنیادین و فردی و درون گروهی، همبستگی اجتماعی و توانمند سازی فرهنگی و نمادین و فراهم نمودن و تقویت دیگر بسترهای امنیت بخش که در بالا به آن اشاره شده بود.

روش پژوهش

عنوان و ضرورت پژوهش کاربردی شیوه نمونه گیری هدفمند با استفاده از نظرات نخبگان، متخصصان و صاحب نظران منطقه (پاوه) را ضروری ساخت برای جمع آوری اطلاعات مورد نظر، مصاحبه نیمه ساختارمند استفاده طراحی سؤالات در پژوهش حاضر با توجه به متغیرهای اصلی، سؤال اصلی، سؤالات فرعی و چارچوب نظری تحقیق بود. بنابراین این سؤالات در حوزه مؤلفه ها و بسترهای فرهنگی، احساس امنیت و همچنین توسعه صنعت گردشگری در شهرستان پاوه طراحی گردید. در انتها نیز سه سؤال پایانی برای نتایج بهتر پژوهش و مطالب از قلم افتاده از نظرات و دیدگاه های پاسخ دهندگان طراحی گردید. به جهت تحقق روایی و پایایی در راستای اصلاح سؤالات مصاحبه قبل از ارائه به پاسخ دهندگان، مشورت با افرادی که در این زمینه تجربه داشتند مورد آزمایش و بررسی قرار گرفت.

محدوده مورد مطالعه: شهرستان پاوه

شهر قدیمی و پلکانی پاوه در دامنه کوه شاهو، از ارتفاعات استان کرمانشاه، قرار دارد. طبق گفته برخی از مردم نام پاوه، از پاو، یکی از سرداران ساسانی، گرفته شده است. این شهر قدمتی سه هزار ساله دارد. پاوه یکی از سیزده شهرستان استان کرمانشاه است که در گذشته به اورامانات معروف بوده است. شهرستان پاوه با ۱۲۶۰ کیلومتر وسعت در شمال غربی استان کرمانشاه واقع شده است. این شهرستان، از غرب به طول ۹۶ کیلومتر با کشور عراق هم مرز است و دارای آب و هوای معتدل کوهستانی است. از جمله از دیدنی های این شهرستان عبارت اند از آبشار دریر، آبشار دشه، منطقه حفاظت شده بوزین و مرخیل، وجود خانه های متعدد بوم گردی و شهرها و روستاهای تاریخی است (بهرامی جاف، صالح آبادی، شیوراک، ۱۴۰۰: ۴۵-۴۴). بنابراین شهرستان پاوه که در متن ساختار جغرافیایی و اقلیم کوهستانی و نظام سنتی - روستایی و شهری در حال گذار به شهرگرایی مدرن با مؤلفه های خود است، اساسا در متن نگاه گردشگری جایگاه پر اهمیتی را دارا است. چون اساس تمرکز ساختار گردشگری، بحث جغرافیایی بکر و موضوع سنت ها و فرهنگ و صنایع بکر در این مناطق است. قرار گرفتن این منطقه در وضعیت اقلیمی و استراتژیک، قلمرو برخوردها و تصادمات متنوع تاریخی و فرهنگی، وجود مشاهیر و سنت ها، جشن ها و بازی های محلی، غنای موسیقایی در این سرزمین بکر و آثار باستانی، نظام اجتماعی و نظام خانوادگی گسترده با تحولات تدریجی که به سمت نوعی از نظام خانوادگی هسته ای مانند نسل های مدرن و تعاطی ادبیات نسل سنتی با در حال گذار به سمت مدرن پیش می رود، می تواند در قلمرو نگاه گردشگری و توسعه این صنعت در این فضا با مختصات خودش، جالب باشد. همه این جاذبه ها و استعدادها حاکی از آن است که تا در آینده ای نزدیک به عنوان قطب اصلی و مهم گردشگری در استان و غرب کشور مطرح خواهد شد. اما متاسفانه با وجود افزایش تعداد گردشگران در چند سال اخیر تاکنون به دلیل تنگناها و مشکلاتی از این استعدادها و امکانات به خوبی استفاده نشده است. در هر صورت با توجه به اینکه همه چیز از بعد

فرهنگی و جغرافیایی و صنایع دستی و آثار تاریخی و فرهنگی و معماری زیبا و سنت‌های کهن برای ایجاد یک اقلیم توریستی در متن صنعت توریسم که حامی پاسداشت از نظام طبیعت است برای دگردیسی و تحول در عرصه اشتغال و کار و معیشت مردم این مرز و بوم مهیا است؛ اما آنچه که مهم است این خواهد بود که علیرغم وجود ظرفیت‌های گردشگری در منطقه چه عواملی در افول جایگاه توسعه و صنعت گردشگری نقش داشته اند؟ و چرا در این منطقه با وجود اینکه ذاتا مستعد اقتصاد پایدار توریسم است، شاهد تأثیر گذاری محسوس خروجی توسعه و گردشگری در این مناطق نیستیم؟ این سؤالات ما را به این مسئله رهنمون خواهد داشت که تنگناهای توسعه گردشگری در منطقه شناسایی و به ارائه راهکارها و راهبردهای مبادرت ورزید. اگرچه پژوهشگران به مشکلاتی چون نامناسب بودن راه‌های دسترسی به شهر، ناکافی بودن تبلیغات در خصوص آشنایی مردم با جاذبه‌های گردشگری، کمبود امکانات اقامتی و خدمات، فعال نبودن آژانس‌های گردشگری جهت جذب گردشگری، کمبود مراکز اطلاع رسانی در مبادی ورودی و خروجی مسیرهای گردشگری اشاره می‌کنند، در هر صورت علی‌رغم اهمیت همه چالش‌ها و تنگناها، یکی از موانع و تنگنا مهمی که در زمینه تضعیف توسعه گردشگری در شهرستان پاوه بیشتر مد نظر پژوهش گراست، بحث نبود احساس امنیت است و تنگناهای آن است که امروزه کارشناسان و پژوهشگران نیز بر این امر صحنه می‌گذارند. چرا که جامعه‌ای که دارای مؤلفه‌های احساس امنیت و رضایتمندی نباشد، سرمایه گذاری‌های اثر بخش در زمینه توریسم و گردشگری امکان پذیر نخواهد بود. این مقاله، فقدان احساس امنیت را به عنوان یک متغیر در زمینه توسعه نیافتگی گردشگری در نظر می‌گیرد و برای همین مسئله می‌خواهد ضمن شناسایی بسترهایی (فرهنگی و اجتماعی)، برای تقویت این احساس راهکارهایی را هم جهت تقویت این احساس و اینکه احساس امنیت چطور باعث می‌شود که گردشگری توسعه پیدا کند پانه را ارائه دهد که برای پرداختن به این موضوع در قسمت آتی پژوهش تجزیه و تحلیل داده‌ها انجام خواهد شد. (منبع: اطلاعات نگارندگان).

نتایج و تجزیه و تحلیل داده‌ها

ویژگی‌های جامعه آماری: شهرستان پاوه

جدول ۴. ویژگی‌های جامعه آماری: شهرستان پاوه

عنوان	ویژگی پاسخ‌گویان	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	زن	۱۲	۴۰
	مرد	۱۸	۶۰
سن	۲۶-۳۵	۱۰	۳۳,۳۳
	۳۶-۴۵	۱۷	۵۶,۶۶
	<۴۶	۳	۱۰
تحصیلات	کاردانی	۰	۰
	کارشناسی	۵	۱۶,۶۶
	کارشناسی ارشد	۱۶	۵۳,۳۳
	دکتری	۶	۲۰
وضعیت فعالیت	شاغل	۱۶	۵۳,۳۳
	بیکار	۷	۲۳,۳۳
	دانشجو	۵	۱۶,۶۶
	بازنشسته	۲	۶,۶۶
	خانه‌دار	۰	۰
محل سکونت	پاوه	۲۴	۸۰
	روانسر	۲	۶,۶۶
	جوانرود	۱	۳,۳۳
	کرمانشاه	۳	۱۰
کل		۳۰	۱۰۰

همانطور که در جدول بالا مشاهده می‌شود، جامعه آماری ۳۰ نفره این پژوهش متشکل از متخصصان و نخبگان و صاحب نظران در شهرستان پاوه در پنج مقوله جنسیت، سن، تحصیلات، وضعیت فعالیت و محل سکونت پاسخ دهندگان تقسیم بندی شده است. بر این اساس:

- از نظر جنسیت: با توجه به جدول فوق، تعداد زنان حاضر در نمونه ۱۲ نفر (۴۰ درصد)، تعداد مردان حاضر در نمونه ۱۸ نفر (۶۰ درصد) می باشد.

- از نظر ترکیب سنی: پاسخ دهندگان در سنین بین ۲۶-۳۵، ۱۰ نفر (۳۳/۳۳ درصد)، در سنین بین ۳۶-۴۵، ۱۷ نفر (۵۶/۶۶ درصد) و سن ۴۶ به بالا ۳ نفر (۱۰ درصد) می باشد.

- از لحاظ تحصیلات: افراد حاضر در نمونه در مقطع کارشناسی ۵ نفر (۱۶/۶۶ درصد)، در مقطع کارشناسی ارشد ۱۶ نفر (۵۳/۳۳ درصد) و در مقطع دکتری ۶ نفر (۲۰ درصد) می باشند.

- از لحاظ وضعیت فعالیت: از این نظر با توجه به جدول فوق، افراد شاغل در نمونه، ۱۶ نفر (۵۳/۳۳ درصد)، افراد بیکار ۷ نفر (۲۳/۳۳ درصد)، دانشجو ۵ نفر (۱۶/۶۶ درصد)، بازنشسته ۲ نفر (۶/۶۶ درصد) و خانه دار ۰ نفر (۰ درصد) می باشد.

از نظر محل سکونت: با توجه به جدول فوق، در پاوه ۲۴ نفر (۸۰ درصد)، روانسر ۲ نفر (۶/۶۶ درصد)، جوانرود ۱ نفر (۳/۳۳ درصد) و کرمانشاه ۳ نفر (۱۰ درصد) سکونت دارند.

تحلیل داده‌ها (احساس امنیت و توسعه گردشگری در شهرستان پاوه)

توجه به میراث‌های فرهنگی ملموس و ناملموس هر قوم و ملتی و حفظ آن‌ها با توجه به جهانی سازی اورامانات به منظور نمایان سازی ویژگی های فرهنگی این منطقه به سایر ملت های دنیا از اهمیت ویژه ای برخوردار است. به همین دلیل ذهن اندیشمندان دانشگاهی و دولتمردان نیز به آن جلب شده است. به علت در برگیری دانش و مهارت های صریح که از یک نسل به نسل های آینده منتقل می شود، میراث فرهنگی ناملموس پلی است که گذشته را به حال و حال را به آینده پیوند می دهد و در ایجاد احساس هویت، همبستگی و حس تعلق اجتماعی افراد هر جامعه ای نقش اساسی دارد. تمام مؤلفه های فرهنگی که به آن پرداخته شد و تمام زوایای دیگر عناصر خرد و کلان از یک شعر و فولکلور، بازی ها، آداب و رسوم، قصه ها و ضرب المثل ها، جشن ها و آیین های مختلف در هر اقلیم و فضایی می تواند حاوی مضامین فرهنگی و اجتماعی باشد که اگر

به این ها با دقت پرداخته شود، در واقع نگاه همه شمولی به عناصر یک ساختار شده است. خود این مؤلفه‌ها در منطقه پاوه همان مؤلفه های سرمایه‌های فرهنگی امنیت ساز غنی مختص به خود هستند که در صورت تقویت و فراهم کردن شرایط آن برای اجرا و حضور آنها و محیط و بستر اجتماعی امنیت زا، این بسترها و مؤلفه‌ها که جزء احساس امنیت در منطقه هستند می‌توانند به عنوان یک عامل مهم به نهادینه شدن گردشگری کمک کنند. مطلب مهم دیگر اینکه، امنیت فراتر از بار سیاسی در حوزه صنعت گردشگری یعنی استفاده از حداکثر منابع مادی و معنوی و نگاه همه جانبه به منابع انسانی، طبیعی، فرهنگی و اجتماعی یک جامعه است. وقتی این نگاه‌ها باشد جذب سرمایه‌های خارجی، کسب درآمدها و اشتغال زایی و به کار انداختن موتور تولید که خروجی مهم توسعه گردشگری است، اتفاق خواهد افتاد. در واقع استفاده از تمام ظرفیت‌های مادی و انسانی، احترام به فکر و اندیشه و درک پتانسیل‌های مادی و طبیعی منطقه و جذب مشارکت مردم و انجام و پیگیری مستمرگفت‌گوها و دیالوگ‌ها بردور خوان و سفره‌خانه‌های بوم‌گردی و تجدیدحیات روستاها و شهرهای کوچک مناطق است که می‌توان با کنش‌ها و برنامه‌مداری، پروسه جهش بسوی توسعه پایدار گردشگری منطقه را با انواعی از سرمایه‌گذاری‌های کلان و راهبردی، میانه و زوده‌بازده با استعدادسنجی ظرفیت‌های مادی و انسانی منطقه سرعت بخشید (منبع: اطلاعات نگارندگان).

با همه این تفاسیر در جمع‌بندی تحلیل‌های مربوط به احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری با توجه به سؤالاتی که از نخبگان، متخصصین و صاحب‌نظران منطقه (شهرپاوه) به عنوان جامعه نمونه پرسیده شد، در تحلیل و جمع‌آوری داده‌های مربوط به پژوهش، در کل می‌توان سؤالات را به سه دسته تقسیم بندی کرد که در زیر به آنها اشاره می‌شود:

دسته اول: تاچه اندازه مقوله‌هایی چون (آیین‌ها و مراسمات بومی محلی، سرمایه‌های نمادین، نخبگان و مشاهیر، فرهنگ مسالمت آمیز) را در تقویت و تحقق احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری در منطقه پاوه مؤثر می‌دانستند. به صورت کلی می‌توان بیان نمود که خروجی این مقوله‌ها با دارا بودن شاخص‌هایی چون انسجام اجتماعی، هم‌نوا و همگرا شدن، حس نشاط و شادی، امید آفرینی، انسجام بخشی، هیجان مثبت، مشارکت و اعتماد اجتماعی، تفاهم جمعی، توانایی پذیرش مسؤلیت‌های جدید، بیان ایده و نظر، استفاده از تجربیات و دانش، هویت اجتماعی

مشترک، تعلق اجتماعی، دیالوگ افکار، مراودات و تعاملات فرهنگی، فرهنگ گذشت و سازش و هم نوا با طبیعت و تقویت آن‌ها در منطقه نشان از تأثیر بالای این مؤلفه‌ها در بحث تقویت و تحقق احساس امنیت و در نهایت نهادینه شدن توسعه گردشگری بود که مؤثر ارزیابی گردید.

دسته دوم مربوط به چگونگی، به چه شکل و تحت چه شرایطی در باره تأثیر مؤلفه‌هایی چون (موسیقی، آیین‌های شکرگذاری جشن‌ها، آداب و رسوم، میراث‌های طبیعی، هنرهای سنتی و احیای بازیهای بومی - بود. دسته دوم مربوط به چگونگی، به چه شکل و تحت چه شرایطی در باره تأثیر مؤلفه‌هایی چون (موسیقی، آیین‌های شکرگذاری جشن‌ها، آداب و رسوم، میراث‌های طبیعی، هنرهای سنتی و احیای بازیهای بومی - بود. جدا از اینکه خروجی مقوله‌های دسته اول را دارا هستند. برای هر کدام شرایطی را برای تأثیر گذاری بهتر اشاره کرده بودند. مثل تقویت موسیقی های سنتی و اصیل مختص منطقه، بازتولید مداوم برای تقویت و جلوگیری از فراموشی آن در منطقه نه فقط مختص به دوره‌ای خاص برای گردشگران، امکانات رفاهی متناسب با آن فراهم باشد صداقت و کیفی سازی خدمات - محصولات، مشارکت فعالانه مردم در جهت حفظ منابع طبیعی و فرهنگی، و..

دسته سوم: مربوط به تأثیر تقویت بسترهای فرهنگی و اجتماعی جامعه محلی بر تأمین امنیت گردشگری و موانع بر سر اجرای آن بود. یافته‌های حاصل در این زمینه نشان دهنده این مبحث بود که بطورکل همه چیز از بعد فرهنگی و جغرافیایی و صنایع دستی و آثار تاریخی و فرهنگی و معماری زیبا و سنت های کهن برای ایجاد یک اقلیم توریستی در متن صنعت توریسم که حامی پاسداشت از نظام طبیعت است برای دگردیسی و تحول در عرصه اشتغال و کار و معیشت مردم این مرزوبوم مهیا است. تلاش خانه به خانه، فرد به فرد، گروه به گروه، انجمن ها و نهادهای مدنی، رفع کمبود زیر ساخت‌ها و چالش‌ها در این زمینه و در کل نهادینه نمودن توسعه توریسم و گردشگری برای بستر سازی های فرهنگی و اجتماعی توسعه صنعت توریسم و تقویت آن بسیار مهم است؛ چرا که این بسترها این ظرفیت را خواهند داشت که احساس امنیت را که مشوق توسعه گردشگری است جذب نماید. شهرستان پاوه دارای بسترها و پتانسیل‌های فرهنگی و اجتماعی غنی مختص به خود است که اگر آن‌ها مورد توجه قرارداد، تقویت کرد و شرایط را برای هویت فرهنگ بومی مهیا کرد، باعث محیطی جذاب و امن هم برای مردم و جامعه محلی و هم گردشگران را به وجود

می‌آورد. البته تقویت بسترهای امنیت ساز فقط توسط جامعه محلی به تنهایی نمی‌تواند مؤثر واقع شود، مگر با فراهم کردن زیرساخت‌ها، ایجاد کردن حس و ارزش‌های مشترک، اندیشه‌ها و باورها و اعمال، مشارکت اجتماعی توجه و همکاری دولت در جهت تقویت و برجسته ساختن تمایزها و تفاوت‌های فرهنگی و از بین بردن نا امنی هویتی و به طوری که آن را عاملی برای تعاملات و ارتباطات انسانی و اتحاد و همبستگی بدانند.

پاسخ گویان درباره موانع اجرای بسترهای فرهنگی و موانع توسعه گردشگری در منطقه نیز اشاره کرده بودند: نداشتن دید توسعه محور، مکتوب نکردن فرهنگ گردشگری اورامانات، نپذیرفتن خواسته‌های مردم محلی در بالا دستی‌ها خصوصاً مراکز استان، نبود ارتقاء دانش محلی از مفهوم صنعت توریسم، به حاشیه رفتن جشن‌ها و مراسمات به دلیل فضای مذهبی حاکم، - کسب درآمد بدون توجه به محیط زیست و فرهنگ منطقه، عدم شناخت و درک بستر انسانی موجود در فضای شهر پیاوه، عدم توجه به حفاظت از محیط زیست در برنامه‌های توسعه گردشگری، نساختن زیر ساخت‌های لازمه به علت کم کاری‌های سیستم اجرایی و پر رنگ نکردن و به تصویر نکشیدن همه جذابیت‌های وظرفیت‌های منطقه برای عموم مردم و جهان توسط صدا و سیما.

در کل اگر بخواهیم ضمن توجه به همه مباحث تجزیه و تحلیل نهایی کلی از داده‌ها را بیان کرد، می‌توان به چند نکته اشاره داشت:

۱- نکته اول و مهم که شاید رفع ابهامی در این پژوهش باشد، بحث «جذابیت» و «امنیت» می‌باشد. گردشگران در اولین سفر خود، برای دیدن جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی وارد منطقه می‌شوند. نمی‌توان گفت که با صرف این جذابیت‌ها و برگزاری مراسمات بومی - سنتی و آداب و رسوم و غیره در این مناطق به احساس امنیت دست پیدا کرده‌اند. در واقع احساس امنیت به دلیل این که یکی از مؤلفه‌هایی است که فضایی برای تکرار تجربه‌ی گردشگری فرد در منطقه خواهد بود. این امر همان‌طور که بوزان نیز بر آن تاکید داشت و همان‌طور که مصاحبه‌های انجام شده در این پژوهش بر آن مهر تأیید می‌گذارند، مستلزم میانجی یا حلقه واسطی چون احساس امنیت مردم محلی در زیست‌مبئی بر ارزش‌ها و آداب و فرهنگ خودی است. این حلقه واسط به صورتی پیچیده و با نسبتی مستقیم تمامی فعالیت‌ها و انواع مواجهه‌ها با گردشگران، تدابیر در حفظ حرمت و

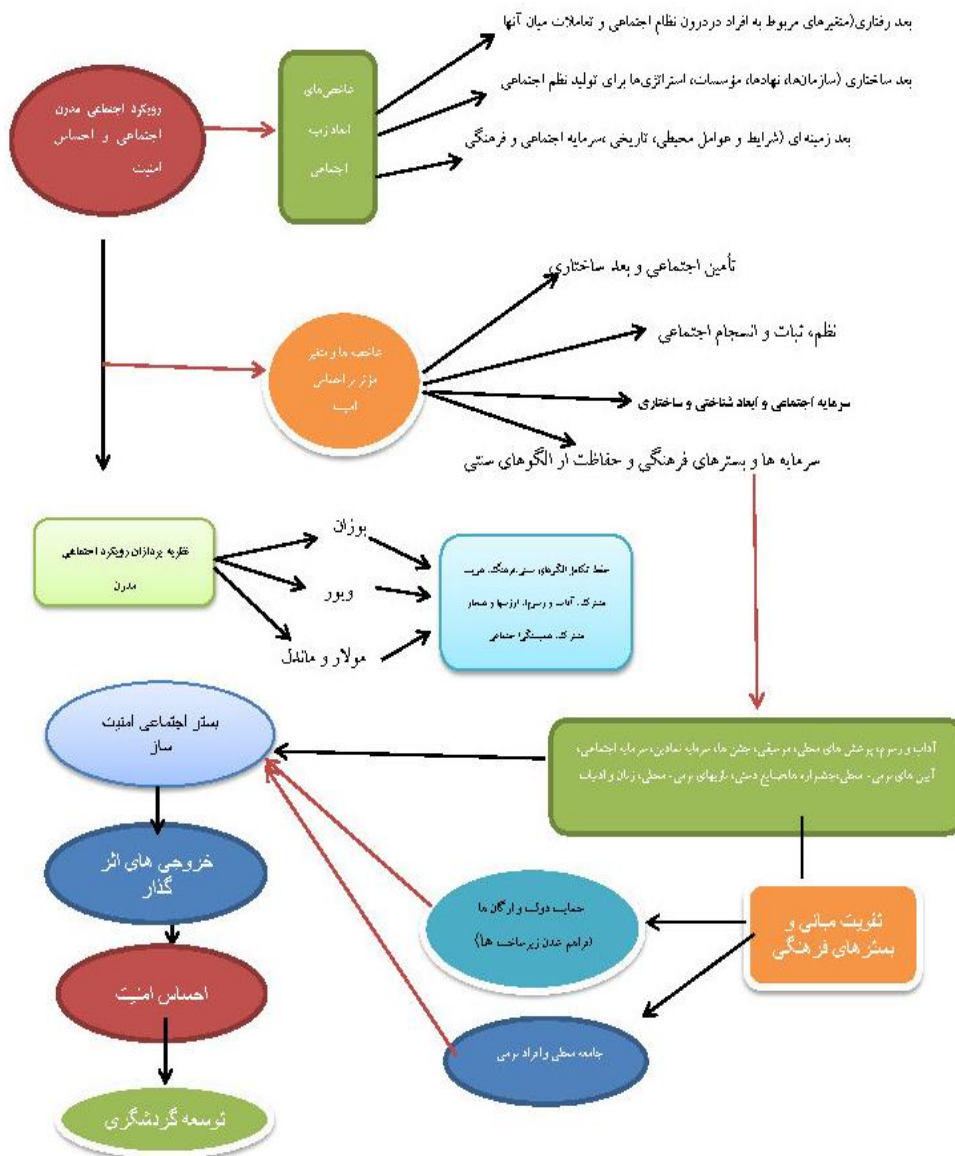
استقبال از دیگری/گردشگر را به تمامی لحاظ خواهد نمود و همین احساس امنیت خود می تواند جاذبه ای اصلی و ادامه دار برای گردشگری باشد.

۲- بحث مهم دیگر این مسئله بود که بحث احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری در این منطقه، نیازمند «مشارکت جامعه محلی و افراد بومی» در جهت شناسایی بسترها و حفظ، تکامل و تقویت آن ها بود.

۳- جمع بندی دیگر این خواهد بود که شهرستان پاوه هم در «بعد رفتاری» و هم در «بعد زمینه ای» که در چارچوب پژوهش به آن اشاراتی شد، این قابلیت را در زمینه تقویت احساس امنیت در خود را دارد که البته شرط تحقق و اثر گذاری بیشتر آن، مدیریت و هماهنگی بعد ساختاری احساس امنیت است. بنابراین احساس امنیت در مفهوم ها نیازمند توجه دقیق به عناصر و مؤلفه های اجتماعی- فرهنگی (موسیقی، فولکلور، زبان، گویش و گفتار محلی) و عناصر ساختار پوششی در هر ساختار جغرافیایی می باشد. در واقع خروجی امنیت و احساس امنیت در حوزه توریسم بدین معنا است که همه تدارکات مادی و طبیعی و فرهنگی دیده شده باشد و بستری برای ایجاد مقوله ای به نام امنیت باشد. با این نگاه همه شمول می توان به امنیت پایدار در حوزه گردشگری دست یافت؛ یعنی اطمینان کامل که حداکثر توجه به مؤلفه ها شده است. چراکه بسترهای فرهنگی- اجتماعی- اقتصادی و سیاسی همه بهم مرتبط هستند و اثر گذاری بهتر هر یک منوط بر فراهم آوردن و تقویت دیگر بسترها می باشد.

۴- توجه به جمع بندی ها و تحلیل های مطالب فوق همانطور که مشاهده شود، می توان گفت بسترها و زمینه های تحقق احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری از دل ترویج بسترها و سرمایه های فرهنگی چون برگزاری آیین ها و مراسمات بومی- محلی، آداب و رسوم، موسیقی و فولکلور، زبان و گویش، تمدن کهن منطقه و بازگویی تاریخ شفاهی آن، باورهای مردمی، اشاعه قصه های عامیانه، جشن ها (جشن نوروز و جشن انار)، سرمایه های نمادین، سنت های هنری و نمایشی، علوم و فنون، فرهنگ غنی و مسالمت آمیز منطقه و بازی های بومی- محلی) همراه با خروجی ها و مکانیسم های اثر گذار (همبستگی و نظم اجتماعی، تعهد و مسئولیت پذیری، اعتماد و مشارکت اجتماعی، مراودات و تعاملات فرهنگی) بستر اجتماعی امنیت سازی جهت تقویت و تحقق احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری را در شهرستان پاوه محسوب می شود. قبل از

پرداختن به نتیجه نهایی پژوهش در جدول زیر، ارتباط میان نظریه با متغیرهای اساسی تحقیق در تحلیل پایانی مورد اشاره قرار می‌گیرد:

شکل ۱. الگوی رابطه بسترهای احساس امنیت و توسعه گردشگری در شهرستان پاره

نتیجه گیری و پیشنهادات

در این مقاله مبتنی بر چارچوب نظری احساس امنیت (رویکرد اجتماعی مدرن) به بررسی بسترها و زمینه های تحقق احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری در شهرستان پاوه پرداخته شد. در این پژوهش با توجه به روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و روش پیمایشی و ابزار مصاحبه (نیمه ساختار یافته هدفمند)، مطرح شد که ترویج و تقویت زمینه ها، بسترها و سرمایه های فرهنگی چون برگزاری آیین ها و مراسمات بومی-محلی، آداب و رسوم، موسیقی و فولکلور، زبان و گویش، تمدن کهن منطقه و بازگویی تاریخ شفاهی آن، باورهای مردمی، اشاعه قصه های عامیانه، جشن ها (جشن نوروز و جشن انار)، سرمایه های نمادین، سنت های هنری و نمایشی، علوم و فنون، فرهنگ غنی و مسالمت آمیز منطقه و بازی های بومی-محلی، همراه با خروجی های اثر گذار (همبستگی و نظم اجتماعی، تعهد و مسئولیت پذیری، اعتماد و مشارکت اجتماعی، مرادوات و تعاملات فرهنگی)، بستر اجتماعی امنیت سازی جهت تقویت و تحقق احساس امنیت منتهی به توسعه گردشگری را در شهرستان پاوه محسوب می شود. البته با احساس امنیت و مشارکت جامعه محلی به عنوان حلقه واسط و فراهم شدن زیر ساخت های متناسب با آن و همکاری دولت و ارگان ها و یک نگاه همه شمول و حداکثر توجه به مؤلفه ها و بسترهای فرهنگی-اجتماعی-اقتصادی-سیاسی و زیست محیطی با توجه به مرتبط بودن بهم، برای اثر گذاری بهتر سرمایه های فرهنگی امنیت ساز در شهرستان پاوه.

بدون شک احساس امنیت و ادامه دار بودن این احساس در جهت توسعه توریسم پایدار و پایداری در گردشگری علاوه بر این تحقیقات، نیازمند همکاری آحاد مردم منطقه، نخبگان و سازمان های متولی و کلیه انجمن های مدنی خواهیم بود. چرا که مقوله توسعه گردشگری یک مقوله فرهنگی-اجتماعی است که نیازمند تعاطی افکار و خرد جمعی و بهره گیری از برخورد عقاید، آرا و کثرت گرایی در ابعاد خرد، میانی و کلان در سطح کشور خواهد بود. در هر صورت به برخی از پیشنهادات و راهکارها در ذیل اشاره می شود:

اقدامات و تغییرات کالبدی و فرهنگی متناسب با جغرافیای منطقه و متناسب با ارزش ها و

معماری سنتی و بومی؛

- استعدادسنجی ظرفیت های مادی و انسانی و مکتوب نمودن تاریخ و فرهنگ منطقه؛ مستندسازی و ساخت فیلم توریسم در منطقه؛
- ظرفیت سازی جوامع محلی ، توانمندسازی آنان و درگیر کردن مردم در برنامه های جامع و بومی برای ساختن و آباد کردن منطقه و تقویت مبانی فرهنگی امنیت ساز خود؛
- ایجاد اتاق فکر ویژه مردمی به نام "اتاق سبز" برای توجه به مسایل محیط زیست منطقه و خاصه عدم جنگل زدایی و جلوگیری از تخریب طبیعت و گسترش قلمرو حیات جانوری در منطقه و تقدیر از فعالان محیط زیست؛
- آزاد سازی و تقویت جشن هایی همچون انار و نوروز و مشارکت دادن گردشگران در اجرای برنامه های فرهنگی، و کیفی سازی محصولات و فراهم آوردن خدمات رفاهی در آن
- به نمایش گذاشتن آداب و رسوم ، پوشش محلی و رقص های محلی منطقه در سطح کلان ایجاد کردن سرمایه های نمادین در شهرستان
- ۹- حفظ میراث های کهن و خلاقیت های هنری و فرهنگی، نه فقط بخاطر درآمدزایی، چرا که اساسا تار و پود این فرهنگ و روح و جان منطقه با هنر و موسیقی پیوند خورده است.
- ۱۰- ایجاد کردن فضایی از همبستگی، اتحاد و احساس امنیت در منطقه که زمینه حضور دوباره گردشگران را به دنبال داشته باشد.
- ۱۱- بازگویی تاریخ شفاهی منطقه
- ۱۲- بروز کردن آموزش های گردشگری و ارتقای سطح دانش مردم و ارتقای فرهنگ توریسم
- ۱۳- تلاش برای شناساندن نقش اقوام و درک کردن جزء به جزء این نقشه رنگارنگ

فهرست منابع

الف- کتابنامه

- ۱- ولدبیگی، برهان الدین (۱۳۹۷). جاذبه‌های گردشگری در اورامانات، ناشر طاقستان.
- ۲- باقرنیا، آذین، احمدیان، رضا (۱۳۹۳)، مبانی گردشگری فرهنگی، ناشر: تهران، تیس، مهر اشراق.
- ۳- بیات، بهرام (۱۳۸۸)، جامعه‌شناسی امنیت و احساس امنیت، ناشر: مؤسسه امیر کبیر.
- ۴- ماسکاردو، جیانا (۱۳۹۷)، ظرفیت‌سازی جوامع محلی برای توسعه گردشگری، مترجم: ضرغام بروجنی، حمید، اکبرپور، تقی، ناشر: مهاکمه.
- ۵- هال، جکینز، ۱۳۸۲، سیاستگذاری جهانگردی، دفتر پژوهش‌های علمی و فرهنگی.

ب- پایان نامه

- ۱- فرزانه، مرضیه (۱۳۹۵)، بررسی نقش امنیت اجتماعی در توسعه گردشگری (مورد: گردشگران خارجی شهر اصفهان بهار ۱۳۹۵)، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت جهانگردی برنامه‌ریزی توسعه جهانگردی، دانشکده مدیریت، دانشگاه شیخ بهایی.

ج- مقالات خارجی

Watson, S. (2005), Societal security. Applying the concept to the process of Kurdish identity construction. New York: Columbia University Press

د- مقالات داخلی

- ۱- بهرامی جاف، ساجد؛ صالح آبادی، ریحانه؛ شیوراک، رحیم (۱۴۰۰)، «اولویت بندی راهبردهای توسعه گردشگری در مناطق مرزی (نمونه موردی: شهرستان پاوه)، برنامه‌ریزی و آمایش فضا دوره ۲۵، شماره ۲.
- ۲- پاپیری، امیدعلی؛ کمربیگی، خلیل و درویشی، فرزاد (۱۳۹۴)، «بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی و برخی عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاهها و مراکز آموزش عالی استان ایلام)»، فرهنگ ایلام، ۱۶ (۴۷).
- ۳- دلاور، علی؛ جهانتاب، محمد (۱۳۹۰)، «تأثیر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت»، فصلنامه مطالعات اجتماعی، دوره جدید، شماره ۲۷.
- ۴- پورسید، سیده مریم؛ پورفیکویی، سید علی (۱۳۹۳)، «تحلیل نقش امنیت اجتماعی و فرهنگی در توسعه گردشگری (مطالعه موردی شهرستان رشت)»، همایش ملی گردشگری، سرمایه های ملی و چشم انداز آینده، اصفهان.
- ۵- رستمی، فرزاد؛ رستمی، سمیرا (۱۳۹۶)، «اعتماد و احساس امنیت در مناطق مرزی استان کرمانشاه (بررسی موردی شهرستان های پاوه و جوانرود)»، پژوهش ملل، شماره ۲۱.
- ۶- ربیعی، علی؛ نوبخت حقیقی، محمداقرا؛ زنگنه، سیروس (۱۳۹۱)، «عوامل موثر بر گسترش جذب گردشگری فرهنگی شهر کرمانشاه»، نشریه مدیریت فرهنگی، دوره ۶، شماره ۱۸

- ۷- صیدایی، سید اسکندر؛ هدایتی مقدم، زهرا (۱۳۸۹)، «نقش امنیت در توسعه گردشگری»، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر، سال چهارم، شماره هشتم.
- ۸- حیدری ساریان، وکیل؛ باختر، سهیلا؛ خوش رفتار، عبد الرضا (۱۳۹۷)، «تحلیل امنیت اجتماعی و اثرات آن در توسعه گردشگری مورد مطالعه: روستای سراب هرسم - شهرستان اسلام آباد غرب»، فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی، جلد ۵، شماره ۳.
- ۹- شکوهی منش، محمد؛ یزدانی، محمد رضا؛ جعفری، سکینه (۱۳۹۶)، «تدوین الگوی امنیت در توسعه اکوتوریسم»، فصلنامه علوم و فنون نظامی، سال سیزدهم، شماره ۴۰، صص ۱۴۱-۱۱۳.
- ۱۰- فروغی ابری، احمد علی؛ طلائی، مرتضی (۱۳۹۳)، «مؤلفه های سرمایه اجتماعی در بعد امنیت و تنوع فرهنگی»، مطالعات میان فرهنگی، سال نهم، شماره ۲۲.
- ۱۱- کریمی، حاجی؛ ابراهیمی، فروزان؛ آزادی، یونس (۱۳۹۴)، «نقش جاذبه های گردشگری شهرستان پاوه در توسعه گردشگری منطقه»، اولین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پاک، همدان.
- ۱۲- حیدری ساریان، وکیل (۱۳۹۴)، «عوامل بهبود امنیت اجتماعی از دیدگاه روستاییان مطالعه موردی: شهرستان مشگین شهر»، جغرافیا (فصلنامه علمی - پژوهشی و بین المللی انجمن جغرافیای ایران)، دوره جدید، سال سیزدهم، شماره ۴۷.
- ۱۳- میرزایی، رحمت (۱۳۹۱)، «رابطه امنیت و توسعه گردشگری روستایی (مطالعه موردی: منطقه مرزی اورامانات استان کرمانشاه»، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت چالش ها و رهیافت ها، دانشگاه سیستان و بلوچستان ۱۳.

سایت ها

۱- رنای، محسن (اردیبهشت، ۱۳۹۸)، با پیکر رضاشاه چه کنیم؟ برگرفته شده از: <http://tarikhirani.ir/fa/news/627>

